

*Єгорова В. С.,**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
факультету соціології і права**Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

УКРАЇНА ТА ЄС: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація. Стаття присвячена євроінтеграції Українського законодавства до законодавства країн Європейського Союзу, що відбувається в Україні на шляху до членства в ЄС.

Курс на європейську інтеграцію є природним наслідком здобуття Україною незалежності. Його витoki – в історії нашого народу й усвідомленні права жити в демократичній, економічно розвинутій, соціально орієнтованій країні. Його мета – створення шляхом масштабних внутрішніх перетворень умов для входження до спільноти європейських розвинутих країн.

Євроінтеграційні прагнення України стали невід’ємними реаліями політичного сьогодення. Європейські орієнтири набули практичного втілення в низці рішень і дій як української держави, так й офіційних органів Євросоюзу.

Незмінність європейського вибору України зумовлена самим фактом цивілізаційної належності до спільноти європейських народів. Інтеграція в європейський політичний, економічний і гуманітарний простір є стратегічним орієнтиром і системоутворювальним чинником розвитку держави. Складниками процесу зближення України з ЄС є поглиблення політичного діалогу, зміцнення європейського безпекового простору й підвищення ефективності інструментів співпраці в пріоритетних галузях інтеграції.

Відносини України з Європейським Союзом у сучасній зовнішньо- і внутрішньополітичній ситуації мають для неї винятково вагомий значення. Ідеться не просто про більш-менш активні контакти з одним із найавторитетніших зарубіжних партнерів, а про можливість здійснення Україною стратегічного вибору на перспективу, від якого залежатимуть місце та роль держави в новій системі міжнародних відносин, у тому числі економічних і валютно-фінансових.

Ключові слова: Європейський Союз, Європейська інтеграція, Конвенція, НАТО, Європейська модель.

Постановка проблеми. З набуттям незалежності України поступово визначився головний вектор її розвитку – інтеграція до європейського співтовариства. Євроінтеграційна ідея є свідомим і природним стратегічним вибором українського суспільства, підтвердженим багатьма випробуваннями. Дорогочасом внутрішніх реформ стала Угода про асоціацію з ЄС, яка набула чинності у 2017 року Україна рухається на шляху до ЄС. Очевидно, не так швидко, як би хотілося. З одного боку, існує чимало внутрішніх проблем, що уповільнюють проєвропейські реформи. Небезпечним є й вплив російського фактору. З іншого боку, і ЄС нині перебуває на етапі складних трансформацій, у пошуках нової моделі розвитку.

Мета статті – дослідження євроінтеграції Українського законодавства до законодавства країн Європейського Союзу на шляху до членства в ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відносини між Україною та Європейським Союзом започатковано в грудні 1991 року, коли міністр закордонних справ Нідерландів як головної в ЄС держави в листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України.

Політика України щодо розбудови відносин із Європейським Союзом упродовжується на основі Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року. Відповідно до статті 11 Закону, однією з основоположних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС» [1].

Разом із цим намір України розбудувати відносини з ЄС на принципах інтеграції проголошено набагато раніше. Так, у Постанові Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 року Україна вперше заявила про власні євроінтеграційні прагнення. У документі закріплювалося, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна укладе з ними Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом – до повного її членства у цій організації».

Відповідні положення щодо підтримки курсу на інтеграцію до ЄС містяться також у Постанові Верховної Ради України з приводу рекомендацій парламентських слухань про співробітництво України та ЄС, ухваленій 28 листопада 2002 року, Заяві Верховної Ради України від 22 лютого 2007 року з приводу підготовки до початку переговорів щодо нової угоди між Україною та ЄС, а також Постанові Верховної Ради України з приводу рекомендацій парламентських слухань про стан та перспективи розвитку економічних відносин України з ЄС та Митним союзом, ухваленій 19 травня 2011 року.

Відмова вищого керівництва держави в листопаді 2013 року від підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС спричинила початок масового мирного протесту в Україні на захист євроінтеграційних прагнень народу України, що отримав назву «ЄвроМайдан».

Після перемоги в Україні Революції Гідності, 13 березня 2014 року, Верховна Рада України прийняла Постанову «Про

підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі», якою підтверджується незворотність курсу України на європейську інтеграцію, метою якої є набуття членства в Європейському Союзі. Також відзначено, що Україна як європейська держава, яка поділяє спільну історію та цінності з країнами Європейського Союзу, має право подати заявку на набуття членства в Європейському Союзі відповідно до статті 49 Договору про Європейський Союз. Цією Постановою Верховна Рада України рекомендувала Виконавчу обов'язки Президента України та Кабінету Міністрів України низку першочергових кроків у сфері європейської інтеграції, передусім у контексті укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

З підписанням і ратифікацією у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відносини сторін почали розбудовуватися в якісно новому форматі політичної асоціації та економічної інтеграції.

Окремі розділи Угоди про асоціацію почали тимчасово застосовуватися з 1 листопада 2014 року, з 1 січня 2016 року почала функціонувати поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС. Процес ратифікації Угоди усіма державами-членами та інституціями ЄС завершено 11 липня 2017 року. У повному обсязі Угода набула чинності 1 вересня 2017 року.

Виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відбувається на основі затвердженого 17 вересня 2014 року Кабінетом Міністрів України плану заходів з її імплементації, який постійно оновлюється.

Серед основних цілей Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України 26 травня 2015 року, визначено забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу. Згідно зі Стратегією, Угода про асоціацію між Україною і ЄС визначає стратегічні орієнтири для проведення системних політичних і соціально-економічних реформ в Україні, широкомасштабної адаптації законодавства України до норм і правил ЄС.

Основні засади і зміст політики Європейського Союзу щодо України визначаються положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Євросоюз розглядає Україну як пріоритетну державу в рамках Європейської політики сусідства (далі – ЄСП), започаткованої у 2004 році. В основу ЄПС покладено принципи поглиблення політичної співпраці та економічної інтеграції між ЄС і країнами-партнерами. Ця політика поширена на країни Східної Європи, Південного Кавказу та Східного й Південного Середземномор'я, так уніфікуючи підходи ЄС до розвитку відносин із країнами цих регіонів. Ураховуючи відсутність у ЄПС перспектив набуття членства в ЄС, Україна на політичному рівні заявила про невідповідність цієї політики своїм євроінтеграційним прагненням.

За наполягання України й інших країн – східних сусідів ЄС, а також у відповідь на започаткування Союзу для Середземномор'я, у 2008 році Європейський Союз висунув ініціативу поглибити відносини зі своїми східними сусідами на основі нових принципів. Відносини з Україною було взято ЄС як орієнтир для подальшого розвитку партнерства зі східними сусідами на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Нова ініціатива отримала назву Східне партнерство (далі – СхП) і була започаткована у травні 2009 року на Саміті СхП у Празі.

Східне партнерство передбачає можливість оновлення договірної-правової бази відносин ЄС зі східними сусідами шляхом заміни чинних угод про партнерство та співробітництво на угоди про асоціацію, створення поглиблених і всеохоплюючих зон вільної торгівлі (ПВЗВТ), лібералізацію візового режиму між ЄС і державами-партнерами тощо. Стратегічним інтересом України щодо Східного партнерства є надання зацікавленим країнам-партнерам перспективи членства в ЄС і, як наслідок, перетворення ініціативи на з'єднувальну ланку з політикою розширення ЄС.

Сьогодні Східне партнерство – це передусім багатосторонній форум для діалогу ЄС зі своїми сусідами у вигляді регулярних самітів і зустрічей міністрів закордонних справ, роботи тематичних платформ на рівні експертів, а також майданчик для обміну досвідом між ЄС, його державами-членами та країнами-партнерами в різних сферах. При цьому двосторонній формат відносин із державами-учасницями СхП Європейський Союз розвиває індивідуально й на принципах диференціації.

З початком у 2014 році російської агресії проти нашої держави ситуація в Україні та події навколо нашої держави є предметом особливої уваги в рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. «Українське питання» регулярно відображається в заявах, резолюціях, висновках та інших документах інституцій і керівництва Європейського Союзу. Європейський Союз послідовно відстоює незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, займає чітку й непохитну позицію стосовно невизнання незаконної анексії Росією АР Крим і м. Севастополя, а також докладає активні зусилля, спрямовані на врегулювання конфлікту на сході України, спричиненого й підтримуваного Росією.

Важливим елементом підтримки міжнародних зусиль з урегулювання ситуації навколо України залишаються обмежувальні заходи, запроваджені ЄС у 2014 році у відповідь на агресію Росії проти України. Натепер діють такі групи обмежувальних заходів ЄС:

1. Обмежувальні заходи проти фізичних осіб та організацій зв'язку з діями, які підривають територіальну цілісність, суверенітет і незалежність України і загрожують територіальній цілісності, суверенітету й незалежності України (спрямовані проти окремих офіційних чинників і представників бізнес-кіл РФ, «керівництва» АР Крим і м. Севастополя й т. зв. «ЛНР» і «ДНР», а також «націоналізованих» юридичних осіб, розташованих на території АР Крим, і суб'єктів господарювання, наближених до вищого політичного керівництва РФ), запроваджені на підставі Рішення Ради ЄС 2014/145/CFSP від 17 березня 2014 року. Санкції полягають у замороженні активів фігурантів санкційного списку й обмеженні права їх пересування територією держав-членів ЄС. Дія цього санкційного режиму переглядається раз на півроку.

2. Обмежувальні заходи у зв'язку з незаконною анексією АР Крим і м. Севастополя запроваджено на підставі Рішення Ради ЄС 2014/386/CFSP від 23 червня 2014 року й поширюються на всі операції, пов'язані з імпортом товарів і послуг з АР Крим і м. Севастополя за відсутності належних дозвілних документів, виданих компетентними органами України, надання послуг у сфері туризму, також постачання обладнання та супутніх матеріалів, що використовуються для розвідки й видобування мінеральних енергоносіїв. Дія цього санкційного режиму переглядається раз на рік.

3. Обмежувальні заходи проти РФ у зв'язку з діями з дестабілізації ситуації в Україні (т. зв. секторальні санкції) запроваджено на підставі Рішення Ради ЄС 2014/512/CFSP від 31 липня 2014 року. Сьогодні обмежувальні заходи поширюються на доступ низки російських банківських установ до первинного і вторинного позикових ринків капіталу, обмеження щодо торговельних операцій стосовно озброєння й товарів подвійного використання, а також обмеження щодо постачання обладнання й технологій, які використовуються в енергетичній сфері. Дія цього санкційного режиму переглядається раз на півроку.

Крім того, на підставі Рішення Ради ЄС 2014/119/CFSP від 5 березня 2014 року ЄС запровадив обмежувальні заходи проти колишніх високопосадовців України та їхнього найближчого оточення у зв'язку з незаконним привласненням державних коштів України, а також зловживанням службовим становищем. Згадані санкції полягають у замороженні активів фігурантів санкційного списку. Дія цього санкційного режиму переглядається раз на рік.

Укладення Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (далі – УПС) від 14 червня 1994 року (набула чинності 1 березня 1998 року) започаткувало співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних і гуманітарних питань. Укладення УПС дало змогу встановити регулярний двосторонній діалог між Україною та ЄС на політичному й секторальних рівнях, упорядкувати режим торгівлі між обома сторонами на основі принципів ГАТТ/СОТ, визначити пріоритети адаптації законодавства України до стандартів і норм Європейського Співтовариства (*acquis communautaire*) у пріоритетних секторах української економіки.

З огляду на завершення в березні 2008 року 10-річного терміну дії УПС, 5 березня 2007 року Україна та ЄС розпочали переговорний процес щодо укладення нової посиленої угоди між Україною та ЄС. Після завершення вступу України до Світової організації торгівлі 18 лютого 2008 року започатковано переговори в частині створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що відкрило шлях до лібералізації руху товарів, капіталів і послуг і широкій гармонізації нетарифних інструментів економічного регулювання. 9 вересня 2008 року на Паризькому Саміті Україна та ЄС досягли політичної домовленості про укладення майбутньої угоди у форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. У ході 15 Саміту Україна – ЄС у Києві 19 грудня 2011 року сторони оголосили про завершення переговорів щодо майбутньої Угоди про асоціацію, а 30 березня 2012 року текст майбутньої Угоди парафровано главами переговорних команд України та ЄС.

У два етапи – 21 березня 2014 року та 27 червня 2014 року – Угоду про асоціацію підписано в м. Брюсселі Україною, ЄС і його державами-членами. Від України політична частина Угоди про асоціацію підписана Прем'єр-міністром України А.П. Яценюком, економічна – Президентом України П.О. Порошенком. З боку ЄС Угоду підписали керівники інституцій ЄС і лідери усіх держав-членів Європейського Союзу.

16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію. Завершення Україною та ЄС усіх необхідних внутрішніх процедур дало змогу розпочати з 1 листопада 2014 року тимчасове застосування значної частини Угоди про асоціацію на період до набуття нею чинності в повному обсязі після завершення

процесу ратифікації всіма державами-членами ЄС. З 1 вересня 2017 року Угода почала застосовуватися в повному обсязі.

Укладення Угоди про асоціацію формує договірно-правову основу співробітництва України та ЄС на середньострокову перспективу.

Угодою про асоціацію передбачено підтримання регулярного діалогу на найвищому рівні у формі щорічних самітів, а також створення нових постійних органів двостороннього співробітництва – Ради асоціації, Комітету асоціації, Комітету асоціації в торговельному форматі, галузевих підкомітетів Комітету асоціації, Парламентського комітету асоціації та Платформи громадянського суспільства.

Спільним політичним інструментом реалізації та моніторингу Угоди про асоціацію є Порядок денний асоціації. Цей інструмент запроваджено Україною та ЄС ще на етапі переговорів щодо Угоди про асоціацію з метою підготовки умов і сприяння ефективній імплементації її положень. Рішення про розроблення Порядку денного асоціації прийнято під час Паризького Саміту Україна – ЄС у вересні 2008 року, спільний документ схвалено 16 червня 2009 року й набув чинності в листопаді 2009 року. Порядок денний асоціації вдосконалюється та доповнюється з урахуванням розвитку поточного діалогу між Україною та ЄС, а також досягнутих Україною результатів і цілей у впровадженні внутрішніх реформ. Сторони визначають пріоритети Порядку денного асоціації, які доповнюють зобов'язання сторін відповідно до Угоди про асоціацію для повної імплементації цієї Угоди. Оновлений Порядок денний асоціації схвалено 16 березня 2015 року.

Важливу допомогу у впровадженні реформ, передбачених Угодою про асоціацію, надає Група підтримки України в Європейській Комісії (створена 10 квітня 2014 року) [2].

Висновки. Зрозуміло, що вступ України до ЄС – це питання перспективи, яке залежить від багатьох факторів, зокрема як від ефективності внутрішніх реформ, так і від трансформаційних процесів усередині ЄС. Отже, у найближчій перспективі Україну на євроінтеграційному шляху очікує повсякденна, кропітка робота з імплементації Угоди про асоціацію, що рухає країну на шляху до ЄС. Однак, і що найважливіше, сьогодні є підстави стверджувати, що Україна пройшла етап вибору між європейським і євразійським векторами розвитку держави.

Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на чинну в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Політичні переваги інтеграції України в ЄС пов'язано зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог – інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство в ЄС відкриє шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечить ефективнішу координацію дій із європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дасть змогу активізувати співробітництво в боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо [3].

Література:

1. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 1 липня 2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2411-17>.
2. Відносини Україна-СЄ. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/relations>.
3. Беззуб І. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції. *Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ*. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnij-stan-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350.

Yehorova V. Ukraine and the EU: current state and prospects for exploration

Summary. The article is devoted to the European integration of our Ukrainian legislation into the legislation of the European Union countries, which is taking place in Ukraine on the way to EU membership.

The course on European integration is a natural consequence of Ukraine becoming independent. Its origins lie in the history of our people and the awareness of the right to live in a democratic, economically developed, socially oriented country. Its purpose is to create, through a large-scale internal transformation, the conditions for joining the community of European developed countries.

Ukraine's European integration aspirations have become an integral reality of the political present. European landmarks have become a practical embodiment in a number of decisions and actions of both the Ukrainian state and official bodies of the European Union.

The immutability of the European choice of Ukraine is conditioned by the fact of civilization belonging to the community of European peoples. Integration into the European political, economic and humanitarian space is a strategic guideline and systemic factor of the country's development. The storehouses of the process of rapprochement of Ukraine with the EU are the deepening of political dialogue, strengthening of the European security space and increasing the effectiveness of cooperation instruments in the priority areas of integration.

Ukraine's relations with the European Union are extremely important to it in the current foreign and domestic political situation. It is not just about more or less active contacts with one of the most respected foreign partners, but also about the possibility of Ukraine making a strategic choice for the future, on which the place and role of the state in the new system of international relations, including economic and monetary-financial ones, will depend.

Key words: European Union, European integration, Convention, NATO, European model.